

EXAMINAREA CONTESTAȚIEI LA EXECUTARE: ÎN LIPSA SAU CU PREZENȚA PARTICIPANȚILOR LA PROCES

EXAMINATION OF THE APPEAL TO THE EXECUTION: WITHOUT OR WITH THE PRESENCE OF THE TRIAL PARTICIPANTS

Igor COBAN,
dr., conf. univ.,
Universitatea de Stat din Moldova

Abstract

With the entry into force of Law no. 17/2018, art. 269 para. (4) of the CCP has established (I) the general rule according to which the cases related to the enforcement procedure - are examined individually, without summoning the participants to the trial; and (II) the exception from this rule, according to which - in cases where the judge considers the presence of the participants at the trial to be necessary, he / she shall cite them accordingly. Therefore, considering that the involvement of the court in the forced execution procedure takes several forms and roles, such as: the exercise of attributions characteristic to an enforcement body, the resolution of incidents that occurred during the execution procedure or the control of the legality of the acts, the actions and / or inactions of the judicial executor (the complaint on execution), and, that the rule and the exception provided in art. 269 para. (4) CCP has an excessive general character. In this study we set out to analyze the situations in which the court could or should make use of the exception in the cases regarding the examination of the complaint on execution.

Keywords: *court, complaint on execution, fair trial, forced execution procedure, participants.*

Este arhicunoscut faptul că, scopul activității judiciare nu se poate limita doar la obținerea unei hotărâri judecătorești favorabile.

Simpla recunoaștere a dreptului sau obligarea debitorului de a restabili dreptul încălcat ori contestat nu este, de multe ori, suficientă. Hotărârea judecătorească prin ea însăși, chiar înzestrată cu autoritate de lucru judecat „*riscă să rămână o lovitură de sabie în apă și să nu servească cu nimic părții victorioase, în special reclamantului, dacă el n-ar putea recurge la constrângere pentru a o executa*” [1, p. 278].

Executarea silită reprezintă una din instituțiile fundamentale ale dreptului procesual civil și o componentă importantă a justiției într-un stat de drept. În lipsa unor mijloace procedurale coerente, clare, suplă și rapide care să garanteze ducerea la îndeplinire efectivă a titlului executoriu, partea ar fi în imposibilitate de a se bucura de câștigarea procesului, titlul executoriu conferind, astfel, creditorului doar un drept teoretic și iluzoriu [2, p. 11].

Importanța executării silite rezidă și din jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului (CtEDO) [3, pp.17-36]. Astfel, potrivit practicii CtEDO, dreptul la un proces echitabil [4, p. 136] nu acoperă procedura numai până la pronunțarea hotărârii, ci până la executarea acesteia, considerând că executarea silită face parte integrantă din noțiunea de proces, în sensul art. 6 din Convenția europeană a drepturilor omului (CEDO).

În aceeași ordine de idei, CtEDO a statuat că dreptul de acces la justiție ar fi iluzoriu și lipsit de eficiență practică dacă ordinea juridică internă a statului, care respectă preeminența dreptului, ar permite ca o hotărâre judecătorească sau un alt înscris ce constituie document executoriu să rămână neexecutat în detrimentul unei părți. Astfel încât, dreptul la executarea unei hotărâri judecătorești este unul dintre aspectele dreptului de acces la justiție și reclamă, prin natura sa, o reglementare din partea statului [5, p. 95]. În doctrina europeană se afirmă că dreptul executării silite a devenit, în principal pentru dreptul european și apoi în dreptul constituțional, a treia mare garanție la un proces echitabil [6, p. 725].

Eficacitatea sistemului de executare este de o importanță decisivă pentru sistemul justiției civile în ansamblu. Eficacitatea procedurilor de executare, la fel ca și statutul, activitățile și

instruirea executorilor judecătorești constituie nucleul acestui sistem.

Executarea corectă și eficientă a deciziilor judecătorești este posibilă numai în cazul când atât societatea, cât și statul respectă și se supun procedurilor de executare. Executarea eficientă a deciziilor judecătorești depinde de calitatea activității executorilor judecătorești[7]. Executorii judecătorești din Republica Moldova nu sunt o excepție în această privire, astfel, managementul, profesionalismul, instruirea și remunerarea adecvată a lor trebuie să fie concentrată, dezvoltată și întărită în ansamblu.

Procedura de executare silită la nivel național a fost supusă mai multor reforme. Remarcabil este faptul că, începând cu anul 2002, se conturează tendința de a spori autonomia, atât – administrativă, cât și procedurală a executorilor judecătorești. Astfel, dacă până în anul 2003, aceasta era reglementată de Codul de procedură civilă în redacția anului 1964, iar executorii judecătorești își desfășurau activitatea sub controlul președintelui instanței de judecată, în anul 2004 a fost adoptat un act legislativ care reglementează anume procedura de executare – Codul de executare[8], iar atribuțiile procesuale ale executorilor judecătorești sunt substanțial extinse.

Ulterior, odată cu reformarea sistemului de executare din anul 2010 au fost introduse mai multe modificări în Codul de executare, ultimul fiind republicat în Monitorul Oficial al R. Moldova nr.214-220/704 din 05.11.2010.

Reformele în sistemul de drept din Republica Moldova au promovat permanent independența și eficacitatea sistemului execuțional. Însă rolul instanțelor judecătorești în procesul execuțional nu a fost limitat, din contra au fost create pârghii noi privind controlul judecătoresc asupra activității executorilor judecătorești și fiind stabilite noi împuterniciri.

Astfel, pornind de la dezideratele expuse *supra*, în special faptul că procedura de executare silită este o fază a procesului civil, conchidem că aceasta nu poate exista fără implicarea instanței de judecată, și prin urmare, deși intervenția instanței de judecată nu este una permanentă ca în cazul judecării cauzei în fond, rolul acesteia este unul indispensabil executării silite.

Implicarea instanței de judecată în procedura de judecată este incontestabil necesară, având o necesitate stringentă, de a asigura corectitudinea, promptitudinea și eficiența executării silită a actelor de justiție. Sarcina instanței care a ordonat executarea și care are sub controlul ei permanent activitatea organului de executare, rămâne aceeași – de a arbitra un conflict nestins, de a supraveghea executarea și de a soluționa nemulțumirile părților, cât și ale terților persoane ale căror drepturi sunt vătămate prin executarea silită [9, p. 319].

Totodată, în procedura executării silită, instanței de judecată îi revine un rol preponderent pasiv, acționând în majoritatea situațiilor în mod exclusiv la sesizare, fapt determinat de atribuțiile ei particulare la soluționarea incidentelor de procedură, încuviințării/autorizării unor acțiuni de executare silită, confirmării actelor de executare silită și/sau verificării legalității actelor de executare silită, după caz, etc.

Odată cu intrarea în vigoare a Legii nr. 17/2018 [10], a fost o instituită o nouă procedură de soluționare de către instanțele judecătorești a cauzelor privind executarea silită.

Astfel, potrivit art. 269 alin. (4) CPC [11] în redacția legii menționate *supra*, încheierile privind procedura de executare se emit unipersonal, fără citarea participanților la proces, cu excepția cazurilor în care judecătorul apreciază că este necesară prezența participanților la ședința de judecată.

De unde desprindem: (I) regula generală potrivit căreia cauzele ce țin de procedura de executare și necesită implicarea instanței de judecată - indiferent de rolul și natura implicării, fie că este vorba de exercitarea unor atribuții caracteristice unui organ de executare, de soluționarea unor incidente parvenite în cadrul procedurii de executare sau de efectuarea controlului legalității actelor, acțiunilor și/sau inacțiunilor executorului judecătoresc – se examinează în procedură scrisă în lipsa și fără citarea participanților la proces; și (II) excepția de la această regulă, potrivit căreia - totuși în cazurile în care judecătorul consideră necesară prezența participanților la ședința de judecată – acesta

poate fixa/numi ședința de examinare a cauzei și cita participanții la proces.

Potrivit autorilor proiectului de lege menționat, instituirea regulii respective este justificată prin faptul că executarea silită este parte integrantă a procesului civil - valoarea acesteia fiind incontestabilă pentru ca finalitatea actului de justiție să nu devină iluzorie. Examinarea diferitor incidente ale procedurii de executare fără citarea participanților la proces, doar în baza materialelor depuse în instanță va responsabiliza părțile procedurii de executare și va descuraja abuzurile. Urmărindu-se, astfel, simplificarea și optimizarea termenelor, precum și reducerea la maxim a posibilităților de tergiversare a procesului civil [12]. Făcând trimitere la prevederi relevante în acest sens, în Codul de procedură civilă a României sau a Lituaniei.

Așadar, pornind de la faptul că, după cum am menționat *supra* implicarea instanței de judecată în procedura de executare silită poate a fi de mai multe feluri, precum și faptul că, regula nou-instituită și excepția de la acesta - nu fac deosebire între acestea, cu alte cuvinte se aplică tuturor modalităților de implicare a instanței de judecată în procedura de executare silită, în prezentul studiu ne-am propus să analizăm aplicabilitatea acestora (a regulii și excepției de la aceasta) în cazul soluționării de către instanța de judecată a contestațiilor împotriva actelor, acțiunilor și/sau inacțiunilor executorului judecătoresc în procedura de executare silită (contestația la executare), sau, altfel spus în ordinea efectuării controlului legalității actelor executorului judecătoresc. Pentru a determina care ar fi totuși situațiile în care instanța de judecată ”ar trebui” să citeze participanții la proces și care ar fi situațiile în care aceasta ”ar putea” să o facă, având în vedere, mai ales, faptul că norma de drept (art. 269 alin. (4) CPC) are un caracter general și nu delimitează/identifică aceste situații.

Ori, cea mai importantă funcție pe care o are contestația la executare ca instituție procedurală, este aceea de a declanșa controlul judecătoresc al legalității actelor de executare silită săvârșite în cursul procedurii de executare, și de a asigura în acest fel dreptul de acces la un tribunal la aceasta fază a procesului civil

în accepțiunea art. 6 § 1 CEDO așa cum acesta a fost consacrat în practica CtEDO.

Într-o altă ordine de idei, posibilitatea contestării actelor, acțiunilor și inacțiunilor executorului judecătoresc, de către părțile și alți participanți la procedura de executare, precum și de către terții care se simt lezați în drepturi, nu este altceva decât mecanism de sinergie a principiilor care guvernează procedura de executare silită, în special al principiului legalității și principiului umanismului în procedura de executare silită, sau, potrivit art. 2 CE, executorul judecătoresc asigură executarea silită a documentelor executorii în strictă conformitate cu Codul de executare și cu alte acte normative, și respectiv, potrivit art. 5 CE, modul și condițiile de punere în executare a documentelor executorii se stabilesc pe principiul respectării drepturilor omului și nu pot avea ca scop pricinuirea de suferințe fizice și morale sau de prejudicii materiale, iar, potrivit art. 9 CE, participanții la procedura de executare, alte persoane interesate ale căror drepturi ori interese ocrotite de lege au fost încălcate printr-un act de executare pot ataca actul în conformitate cu legea.

Prin urmare, un prim caz, în care instanța de judecată ar trebui să facă uz de excepția de la regula potrivit căreia contestația la executare urmează a fi examinată în procedură scrisă și să citeze participanții la proces, este situația în care participanții la proces, înțeleg să-și probeze poziția procesuală prin administrarea probei cu martori, atragerea specialistului sau dispunerea efectuării expertizei judiciare sau când partea în proces solicită să-și probeze pretențiile prin ascultarea explicațiilor celeilalte părți în conformitate cu art. 118 alin. (2) și art. 206 alin. (1) CPC, sau, în atare situație nu doar că este primordial ca participanții la proces să aibă posibilitatea de a argumenta și motiva necesitatea și utilitatea mijloacelor de probă respective, dar și, în cazul admiterii acestora, să aibă posibilitatea de a acorda direct întrebări martorului, specialistului sau expertului, sau celeilalte părți în strictă conformitate cu normele stabilite de CPC.

Raționamentul respectiv își are fundamentarea inclusiv în necesitatea asigurării garanțiilor minime oferite de dreptul la un

proces echitabil în acest sens, cât și respectării principiului contradictorialității și egalității (art. 26 CPC) și principiului disponibilității în drepturi a participanților la proces (art. 27 CPC).

Sau, potrivit art. 117 alin. (2) CPC, în calitate de probe în cauze civile se admit elementele de fapt constatate din explicațiile părților și ale altor persoane interesate în soluționarea cauzei, din depozițiile martorilor, din înscrisuri, probe materiale, înregistrări audio-video, din concluziile experților.

Mai mult ca atât, soluția respectivă derivă și din faptul că prin ascultarea directă a părților, martorilor sau experților judecătorul va avea posibilitatea de a-și forma o percepție mai clară și precisă cu privire la cuvintele și reacțiile acestora, *per a contrario*, o altă modalitate de audiere acestora sau prin simpla înaintare de către aceștia a explicațiilor și declarațiilor acestora în formă scrisă ar fi în măsură să afecteze garanțiile dreptului la apărare [13].

O altă situație în care instanța ar trebui să deroge de la regula stabilită la art. 264 alin. (4) CPC ține de caracterul special al documentului executoriu care face obiectul procedurii de executare, astfel, în cazurile procedurilor de executare ce au ca obiect interesele copiilor minori, relațiile de familie, relațiile de muncă, urmărirea pensiei de întreținere ca urmare a cauzării daunelor sănătății și integrității fizice, considerăm că judecătorul urmează a cita în ședință participanții la proces, sau, garantarea valorilor ocrotite de art. 2, 6, 8 CEDO ce rezultă din astfel de cauze prevalează scopului urmărit de prin regula instituită la art. 269 alin. (4) CPC – cea de asigurare a celerității examinării contestației la executare, și implicit a procedurii de executare silită.

De asemenea, la categoria circumstanțelor în care instanța ar trebui să citeze în ședință participanții la procedură, ar fi cele în care apare necesitatea soluționării unor incidente de procedură încă de la faza intentării, cum ar fi de exemplu, cererea reclamantului de repunere în termenul de înaintare a contestației la executare, și eventual oferirea posibilității părții adverse de a ridica excepția de tardivitate în conformitate cu regulile stabilite de CPC, mai ales, în contextul în care, prin Hotărârea Curții Constituționale nr. 8/2019 [14]: - teza a doua „Actele de executare întocmite de executorul

judecătorească nu pot fi contestate dacă din momentul săvârșirii lor au trecut mai mult de 6 luni.” a art. 161 alin. (1) CE;- textul „de la data săvârșirii lui ori a refuzului de a săvârși anumite acte” din art. 162 alin. (1) CE; și- teza a doua „Persoana nu poate fi repusă în termen dacă din data emiterii sau a refuzului emiterii actului contestat au trecut mai mult de 6 luni” a articolului 162 alin. (2) CE, au fost declarate neconstituționale.

Totodată, fiind dispus că începând cu data pronunțării hotărârii menționate, termenul pentru contestarea actelor emise de către executorii judecătorești în procedura de executare se va calcula potrivit regulilor stabilite de art. 66 alin. (2) sau, după caz, art. 67 alin. (7) CE. În ipoteza în care actele emise de executor sunt contestate de către terți care nu au participat la procedura de executare se vor aplica în continuare prevederile tezei a doua din articolul 162 alin. (1) CE, potrivit cărora terți care nu au participat la procesul de executare pot contesta actele de executare, întocmite de executorul judecătorească, în termen de 15 zile de la data la care au aflat ori trebuiau să afle despre aceste acte. Iar, persoanele care, din motive întemeiate, au omis termenul de contestare a actelor emise de către executor vor putea fi repuse în termenul de contestare, în baza tezei întâi a articolului 162 alin. (2) CE, în condițiile CPC.

Dacă e să ne referim la categoria situațiilor în care, instanța de judecată ”ar putea” să deroge de la regula prevăzută de art. 269, alin. (4) CPC și să dispună citarea participanților la proces, considerăm că acest fapt ar fi posibil în cazul în care părțile/participanții la proces ar înainta o astfel de solicitare, și prin urmare, în atare situație analizând circumstanțele cauzei, probele anexate și prezentate de participanți la proces, judecătorul v-a putea decide dacă este sau nu necesară citarea acestora din urmă.

De asemenea, dacă în urma examinării cererilor înaintate probelor și actelor anexate, judecătorului nu-i sunt suficient de clare circumstanțele cauzei, acesta simte necesitatea acordării de întrebări participanților la proces pentru o justă soluționare a cauzei sau pentru stabilirea cercului complet de participanți sau al persoanelor care ar putea fi interesate sau afectate prin soluționarea

cauzei, considerăm că și acest din urmă caz acesta ar putea dispune citarea participanților la proces în vederea soluționării cât mai corecte a pricinii.

În concluzie, având în vedere, pe deoparte, caracterul excesiv de general al normei prevăzute la art. 269 alin. (4) CPC, în special al excepției de la regula instituită, prin neindicarea situațiilor în care aceasta poate fi aplicată, fapt ce denotă neîntrunirea regulilor de previzibilitate a legii, iar pe de altă parte, având în vedere caracterul special al contestației la executare care este unul litigios, fiind unicul instrument de asigurare a faptului că procedura de executare este implementată în acord cu drepturile și libertățile fundamentale (Articolele 3, 5, 6, 8, 10, 11 din CEDO, protecția datelor, etc.), acesta fiind un principiu general stabilit în OPINIA NR. 13 (2010) a CCJE [15]. Considerăm că, totuși în acțiunile ce țin contestarea actelor, acțiunilor și/sau inacțiunilor executorului judecătoresc în procedura de executare silită (contestația la executare), instanțele de judecată ar trebui în general să deroge de la regula stabilită la art. 269 alin. (4) CPC și să dispună citarea participanților la proces, chiar și cu riscul de a nu fi atins scopul declarat și urmărit prin instituirea regulii respective – de asigurare a celerității procedurii de executare în particular și a procesului civil în general.

Mai mult ca atât, o eventuală soluție de asigurare a celerității procedurii de executare, chiar și în cazul citării participanților la proces, în cauzele ce țin de contestarea actelor, acțiunilor și/sau inacțiunilor executorului judecătoresc în procedura de executare silită, este oferită chiar de Codul de procedură civilă al României, din care autorii proiectului de lege menționează că s-au inspirat, astfel, potrivit art.717 CPC Român: Procedura de judecată ”(1) *Contestația la executare se judecă cu procedura prevăzută de prezentul cod pentru judecata în primă instanță, care se aplică în mod corespunzător, dispozițiile art. 200 nefiind aplicabile în acest caz.* (2) *Instanța sesizată va solicita de îndată executorului judecătoresc să îi transmită, în termenul fixat, copii certificate de acesta de pe actele dosarului de executare contestate, dispozițiile art. 286 fiind aplicabile în mod corespunzător, și îi va pune în*

vedere părții interesate să achite cheltuielile ocazionate de acestea. (3) Părțile vor fi citate în termen scurt, iar judecarea contestației se face de urgență și cu precădere. (4) La cererea părților sau atunci când apreciază că este necesar, instanța va putea solicita relații și explicații scrise de la executorul judecătoresc.”.

Cu alte cuvinte, pentru a crea un echilibru just între necesitatea asigurării executării hotărârilor judecătorești civile sau a altor documente executorii într-un termen cât mai scurt și necesitatea asigurării faptului că procedura de executare este implementată în acord cu drepturile și libertățile fundamentale (Articolele 3, 5, 6, 8, 10, 11 din CEDO, protecția datelor, etc.), considerăm că soluția cea mai optimală nu este examinarea contestațiilor la executare unipersonal și în lipsa participanților la proces, ci, prin atribuirea cauzelor respective la categoria cauzelor care urmează a fi examinate de urgență și neîntârziat cu citarea și participarea celor interesați.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Habscheid W.J. Droit judiciaire privée suisse, Deuxième édition entièrement revue et corrigée, Genève: Librairie de l'Université, 1981.

2. Gârbuleț I., Oprina E. Tratat teoretic și practic de executare silită. București: Universul Juridic, 2013.

3. Voicu M. Procedura executării silite în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului – CEDO. În RRDJ nr. 5/2012.

4. Bîrsan C. Convenția europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole, vol. I. Drepturi și libertăți. București: All Beck, 2004.

5. Selegean M. Dreptul la un proces echitabil. Articolul 6 din Convenția europeană a drepturilor omului. București: I.N.M., 2005.

6. Guinchard S., Moussa T. Droit et pratique des voies d'exécution. 5e éd. Paris: Dalloz, 2007.

7. Recomandarea Rec(2003)17 a Comitetului Miniștrilor către Statele membre în materie de executare a deciziilor judecătorești.

8. Codul de executare al Republicii Moldova nr. 443 din 2004. Publicat: 03.03.2005 în Monitorul Oficial nr. 34-35, art. 112. Data intrării în vigoare: 01.07.2005.

9. Poalelungi M. ș.a. Manualul judecătorului pentru cauze civile. Ediția a 2-a. Chișinău: Tipografia Centrală, 2013.

10. Legea nr. 17 din 05.04.2018 privind modificarea și completarea unor acte legislative. Publicată în Monitorul Oficial nr. 142-148 din 04.05.18, art. 277. În vigoare din 01.06.18.

11. Codul de procedură civilă al Republicii Moldova nr. 225 din 30.05.2003. Publicat: 21.06.2013 în Monitorul Oficial, nr. 130-134, art. 415.

12. Nota Informativă la proiectul Legii pentru modificarea și completarea unor acte legislative (simplificarea Codului de procedură civilă). Disponibil: http://justice.gov.md/public/files/transparenta_in_procesul_decizional/coordonare/2017/octombrie/Nota_informativa_simplificarea_CPC.pdf.

13. Opinia Consiliului Consultativ al Judecătorilor Europeni (CCJE-GT) nr. (2011)14. Strasbourg, 09.11.2011.

14. Hotărârea Curții Constituționale nr. 8 din 05.04.2019 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 162 alin. (2) din Codul de executare (termenul de decădere din dreptul de a contesta actele executorului judecătoresc).

15. Opinia nr. 13 (2010) privind rolul judecătorilor în executarea hotărârilor judecătorești. Strasbourg, 19 noiembrie 2010.